

DE PEDAGOOG 01

UITGAVE VAN DE NVO - JAARGANG 19 - MAART 2018

Kinderrechten in Vlaanderen

YouTubers & vloggers,
nieuwe jeugdidolen

Politici over de
Evaluatie Jeugdwet

Hulp voor Jackie, haar
moeder en haar broers

Documentaire
Alicia leidt tot debat

Vloggers & Jeugdwet

Monica Geuze stopt met vloggen over haar dagelijks leven wegens behoefte aan privacy. Op de redactie vonden we het een opmerkelijk bericht. En ook wel ontroerend. Drie jaar lang deelde één van Nederlands bekendste vloggers haar privéleven elke dag met zowat een half miljoen volgers. Sinds eind vorig jaar zet ze nog maar eens per week een video op YouTube. Monica Geuze (23) is zwanger van haar eerste kindje, meldt ze kort daarop via Instagram.

Wat is de invloed van de immens populaire vloggers en YouTubers op de jeugd? Op hun zelfbeeld en de ontwikkeling van hun identiteit? Zo vroegen we ons af. Gaan jongeren massaal over tot het botoxen van hun lippen in navolging van Monica Geuze? Of zeuren om vissticks van Iglo omdat Enzo Knol die - tegen betaling - zo lekker vindt?

We moeten ons niet al te veel zorgen maken, zeggen jeugd- en mediadeskundigen Justine Pardoën en Peter Nikken in dit nummer van *de Pedagoog*. Jongeren zijn niet gek en moeten vooral niet overbeschermd worden. Misschien trapt een deel van de minderjarigen wel in alle sluikreclame. Maar een groep vloggers heeft eind 2017 een eigen richtlijn afgesproken: ze zeggen het voortaan eerlijk wanneer ze reclame maken voor games, frisdrank en make-up of worden gesponsord door een kledingmerk.

In dit nummer voelen we ook vijf Tweede Kamerleden en woordvoerders jeugdzorg aan de tand over hoe het nu verder moet met de Jeugdwet. Uit een eerste evaluatie van die wet blijkt dat vooral gezinnen die het hardst hulp nodig hebben - arme gezinnen en eenoudergezinnen - de weg ernaartoe slecht kunnen vinden. Bij veel van die gezinnen moet je ook niet aankomen met 'eigen kracht'; zij zoeken juist hulp omdat die ontbreekt!

Uit de evaluatie van de Jeugdwet blijkt verder dat er nog steeds veel doorverwijzingen zijn naar gespecialiseerde jeugdhulp. In Leeuwarden hebben ze daar iets op gevonden. Er is bij alle huisartsenpraktijken in de Friese hoofdstad een 'praktijkondersteuner jeugd' aangesteld. Sindsdien is het aantal doorverwijzingen drastisch gedaald. Hoe dat kan, leest u in het interview met orthopedagoog Lian Altenburg, sinds twee jaar praktijkondersteuner jeugd in Leeuwarden.

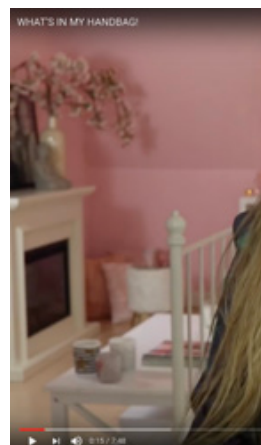
Annemiek Haalboom
Hoofdredacteur *de Pedagoog*

18

‘Patiënten die de huisartsen vroeger doorverwezen naar de jeugd-ggz, verwijzen ze nu naar mij’

Lian Altenburg, pagina 18

Cover: *Anna*, beeld van Sofie Muller.
foto: Peter Willems

4 Kinderrechten in Vlaanderen
Interview met pedagoog en Vlaams kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen over labels, GAS-boetes en stemrecht

10 Vloggers als voorbeeld voor de jeugd
Zijn vloggers en YouTubers funest voor het zelfbeeld en de identiteitsontwikkeling van jongeren?

20 Evaluatie Jeugdwet
Tweede Kamerleden over hoe jeugdhulp beter kan

24 Hulp voor Jackie
Hoe hulp voor Jackie leidt tot hulp voor het hele gezin

32 Alicia
Documentaire *Alicia* schokt Nederland en leidt tot debat

10

24

32

23

---

rubrieken

8 Onderzoeksnieuws

9 Hier doe ik het voor:
Karen van der Leest

14 Promovendus Mireille Aarts

17 Column Stijn Sieckelincx

18 Pedagoog 2020: POH-jeugd

23 Gegrepen: *Doof Kind*

27 Gastcolumn: Henri Beek

28 Boeken &zo

30 De hoogleraar:
Maretha de Jonge

35 Juridische en
beroepsethische vragen

36 Young Professionals:
Studeren in de USA

40 Op de werkvloer: Kim de Bruin

Kinderrechten in Vlaanderen

'We moeten vooral luisteren naar kinderen en jongeren', is de overtuiging van Bruno Vanobbergen. 'En hen de tijd geven om fouten te maken.' De Vlaamse kindermobudsman is in 2009 benoemd als verdediger van kinderrechten. Hij studeerde pedagogiek aan de Universiteit Gent en is daar nu nog gastprofessor.

Anna, beeld van de Belgische kunstenares Sofie Muller.

foto: Peter Willems

Het Vlaams Parlement in Brussel loop je niet zomaar binnen. Bezoekers moeten eerst door een detectiepoortje en tassen door de scanner. Het Kinderrechtencommissariaat - met vijftien parttime medewerkers - huist op de eerste verdieping.

“Er komen vaak kinderen op bezoek bij het Parlement”, zegt Bruno Vanobbergen.

“Meest leerlingen van einde basisschool. Af en toe geef ik een rondleiding en dan vraag ik altijd of ze zouden gaan stemmen bij verkiezingen. ‘Natuurlijk’, zeggen ze dan. Vooral het klimaat vinden ze een belangrijk item.”

Opvoeding

Bruno Vanobbergen (45) is in 2009 door het Vlaams Parlement benoemd als kinderrechtencommissaris. De verhalen van kinderen, jongeren en ouders die hij in de voorbije negen jaar hoorde, zijn hem niet in de koude kleren gaan zitten. Ze hebben ook een grote impact op de opvoeding van zijn kinderen, vertelt hij in zijn werkkamer. “Ik heb een zoon van zestien uit een eerste relatie. En een dochter van vier en een zoon van tweeënhalf. Ik waak ervoor dat zij van jongs af aan voelen dat er verschillende leefwerelden van kinderen zijn en dat hun eigen leefwereld heel comfortabel is. Mijn oudste zoon vertel ik vaak over mijn job en ik breng hem in contact met de diversiteit aan culturen. Zo zijn we naar Namibië op vakantie geweest toen hij negen was en een jaar later naar China. Geen luxe reizen, maar puur kamperen, dus veel contact met andere mensen. Mijn zoon heeft een veel duidelijker zicht op die diversiteit dan ik in mijn jeugd.”

Veilig gezin

Zelf groeide hij met een broer en zus op in de provinciestad Deinze, in een veilig gezin en een mooi huis. Vader was tandarts, moeder huisvrouw.

“Mijn ouders zijn altijd christelijk geïnspireerd geweest, actief in de parochie. Wij zongen in een kinderkoor waar mijn vader dirigent was. Hij organiseerde ook jeugdkampen. We zijn altijd gestimuleerd om andere mensen te ontmoeten, veel samen te doen. Dat zit echt in het DNA van onze familie.”

Zijn ervaringen als kinderrechtencommissaris maakten hem telkens opnieuw duidelijk vanuit welke luxe positie hij is vertrokken. “Een beschermde, soms overbeschermde omgeving. Pas midden jaren tachtig kwam er met de VPRO-jeugdserie *Theo en Thea* op woensdagmiddag een ander soort wereld onze huiskamer binnen. Dat duo behandelde taboes als prostitutie en ongewenst intimiteiten. Dat waren we van de brave Vlaamse tv niet gewend.”

Eugeen Verhellen

Aan de Universiteit Gent studeerde Bruno Vanobbergen algemene pedagogiek, “vandaag zou dat onderwijspedagogiek heten”, hij werkte er vijftien jaar als onderzoeker - vooral naar (vermeende) risicokinderen en de vele labels die zij krijgen - en hij is er nu nog gastdocent. Zijn grote inspirator was professor Eugeen Verhellen, die eind vorig jaar overleed.

“Ik kreeg begin jaren negentig les van hem. Maar hij was al in de jaren zeventig, dus voor het VN-Kinderrechtenverdrag er was, doordrongen van dit respect voor kinderen. Eugeen heeft hele generaties studenten leren denken over de rechten van kinderen en heeft die in Vlaanderen op de kaart en de politieke agenda gezet. Hij heeft een belangrijke rol gespeeld bij het tot stand komen van het Kinderrechtencommissariaat.” >

Pedagogische aankleding

Net als Vlaanderen heeft Nederland met Margrite Kalverboer sinds kort óók een pedagoog als verdediger van kinderrechten. Eind vorig jaar zijn ze nog samen naar Athene geweest om vluchtelingenkampen te bezoeken en tegelijkertijd binnen het Europese netwerk van 'ombudspersons for children' samen te werken aan een kinderpardon. Het pedagogisch perspectief op kinderrechten is belangrijk, vindt Bruno Vanobbergen. "Mijn voorganger was een juriste. Juridische instrumenten zijn belangrijk als kader, als kapstok. Maar de eigenlijke aankleding is een pedagogische aangelegenheid, want kinderrechten geef je dag in, dag uit vorm. Een prachtig voorbeeld vind ik de eerste Kinderrechtenschool in Vlaanderen, een Freinetschool in Gent. Die heeft het hele schoolreglement herschreven samen met de leerlingen, naar hen geluisterd en hen medeverantwoordelijk gemaakt. Ze hebben een heel kinderrechtenhoofdstuk geschreven: zo zijn we als school, zo gaan we met elkaar om en dit vinden we belangrijk. Dat is dus veel meer dan het juridische recht op inspraak."

Labels

In zijn boek *Het kind van onze dromen* pleit Bruno Vanobbergen ervoor om beter te kijken en te luisteren naar kinderen en hun ouders. Zeker als het gaat om de vele medisch-klinische labels die kinderen 'te veel en te snel' krijgen en de verontrustend stijgende medicijnconsumptie. Aan de Universiteit Gent onderzocht hij al de impact die dat heeft op kinderen.

"Als je kinderen vraagt wat een label als ADHD met hen doet, krijg je straffe verhalen. 'Mensen kijken naar ons alsof we niet normaal zijn.' 'Sommige kinderen hebben schrik van ons, alsof we ze zouden opeten.' In Gent heb ik kinderen met het label ADHD gevraagd een tekening te maken van hoe de buitenwereld naar hen kijkt. En ik wilde een foto van hen maken zoals de buitenwereld hen zou moeten zien. Kinderen tekenden zichzelf als duivel of als virus in een computernetwerk. Diezelfde kinderen wilden op de foto te midden van hun knuffels, om te tonen dat ze ook lief en zacht zijn. Of op de schommel in innige omhelzing met hun zus, omdat ze echt wel met andere kinderen kunnen spelen."

Dat onderzoek was een openbaring. Bruno Vanobbergen: "We moeten ons zeer goed bewust zijn van de impact van dit stoornisdenken op kinderen, op hun mogelijkheden en kansen. Dat vertel ik ook aan organisaties die werken rondom ADHD en scholen ondersteunen. Er wordt veel te veel gekeken naar hét kind met ADHD, terwijl er een enorme diversiteit is. Als ik alleen al die dertig kinderen uit ons onderzoek op een rij zet, zie je dertig totaal verschillende kinderen."

Frisse blik

"Ik herinner me een jongen van tien met de diagnose ADHD die naar het buitengewoon onderwijs zou moeten overstappen. Zijn ouders zagen liever een andere oplossing, met het oog op zijn toekomst. Toen we met z'n allen om tafel zaten, bleek hij het fantastisch te vinden om bij zijn opa op de boerderij te werken. Dat is hij op woensdagmiddag en zaterdag gaan doen, daarna ging het op school veel beter. Waarom? Hij kon zich bij opa volledig uitleven en als het even niet leuk was op school, had hij wel iets om naar uit te kijken. Daar heb je geen labels voor nodig, maar gewoon een frisse blik."

Jeugdhulp

De top-3 van meldingen bij de ombudsdienst van het Vlaamse Kinderrechtencommissariaat is dezelfde als bij de Nederlandse Kinderombudsman, zij het in een andere volgorde: langsepende pestproblemen en sancties op school, vechtscheidingen en gebrekkige jeugdhulp.

Over de jeugdhulp nemen nogal wat jongeren contact op met het Kinderrechtencommissariaat omdat ze niet de juiste zorg krijgen of daar eindeloos op moeten wachten. Bruno Vanobbergen had pas nog een jongen aan de lijn die al een jaar in een observatiecentrum zat. "Normaal zit je daar vier maanden, dan stroom je door naar meer gespecialiseerde hulp. Maar die was niet voorhanden."

Jongeren met een beperking die recht hebben op een persoonlijk assistentiebudget, een soort pgb, moeten ook veel oefenen in geduld. "Als je in een rolstoel zit en je ouders willen je naar school brengen of naar een vrijetijdsvoorziening, hebben ze recht op een speciale auto. Maar daar kunnen ze wel vijf jaar op moeten wachten. Ook al heb je recht op zo'n budget, dan krijg je het vaak uiteindelijk toch niet omdat de middelen op zijn. Er staan nu in Vlaanderen 1200 jongeren op de wachtlijst, een groot probleem."

Vechtscheiding

"In een vechtscheiding vergeten ouders vaak om rekening te houden met hun kinderen. Zo meldde een meisje uit Gent ooit bij ons dat haar vader ging verhuizen naar Antwerpen. Midden tussen Gent en Antwerpen ligt Sint-Niklaas, dus daar wilden haar ouders haar naar school sturen. Dat was makkelijk. Als je ouders in conflict zijn, is het als kind heel moeilijk om je stem te laten horen. Sinds 2014 is er een nieuwe wet en worden kinderen vanaf twaalf jaar automatisch door de rechter uitgenodigd om hun verhaal te doen. Een belangrijke stap vooruit."¹

GAS-boetes

'Kinderrechten? Dan ook plichten!', krijgt Bruno Vanobbergen vaak te horen. Zo woedde er een paar jaar geleden een felle maatschappelijk discussie in België over de 'gemeentelijke administratieve sancties', ook wel GAS-boetes, die lokale besturen aan minderjarigen kunnen opleggen. Een boete van honderd euro voor het eten van een broodje op de kerktrappen of wanneer je met je voeten op de zitting van een parkbankje zit. En 125 euro boete als je confetti die al gestrooid is, opraapt en opnieuw in de lucht gooit. Er gingen stemmen op om de minimumleeftijd te verlagen van zestien naar veertien jaar. Het Kinderrechtencommissariaat was fel tegen.

Bruno Vanobbergen: 'Kinderen zijn mensen, maar mensen in wording.'
foto: Koen Broos

'Kinderrechten geef je dag in, dag uit vorm'

"Kinderen zijn mensen, maar mensen in wording. Ze moeten de tijd krijgen om op te groeien, om fouten te maken, om serieus op hun bek te gaan en daarvan te leren. Dat druipt volledig in tegen het grootschalig openzetten van de deur om minderjarigen op steeds jongere leeftijd te beboeten. Een aantal lokale besturen heeft die leeftijdsverlaging wel doorgevoerd, maar heel wat besturen hebben dat, naar aanleiding van de brede maatschappelijke discussie die wij hebben ontketend, gelukkig niet gedaan. Die zijn dat reglement opnieuw gaan bekijken en hebben daar advies over gevraagd aan de lokale jeugdraad. Zo kan het ook."

Stemrecht

Het blijft een lastige paradox. Kinderen zijn kwetsbaar en verdienen de bescherming van volwassenen, maar ze zijn ook volwaardig lid van de maatschappij. Bruno Vanobbergen vindt het belangrijk om in dit spanningsveld te zoeken naar regelgeving die beide kanten in zich draagt. Boetes voor minderjarigen horen daar niet bij, stemrecht voor zestienjarigen juist wel. In Schotland en Wales is dit onlangs ingevoerd bij lokale verkiezingen, vertelt hij. "Wanneer kinderen en jongeren medeburgers zijn, moet wat zij belangrijk vinden evengoed op de politieke agenda kunnen komen. In oktober zijn er lokale verkiezingen en naar aanloop daarvan hebben we in het Vlaams Parlement weer heftige discussies gevoerd over de verlaging van het stemrecht naar zestien jaar. Alle argumenten die ertegen opgeworpen worden, gelden evengoed voor volwassenen. Jongeren kiezen alleen thema's die zij zelf belangrijk vinden? Dat geldt net zo goed voor iemand van zeventig! Waarom mag die wel kiezen en iemand van zestien niet?"

Tot zijn spijt heeft de verlaging van het stemrecht het niet gehaald. Volgens de grootste partij, de Nieuw-Vlaamse Alliantie, zou er te weinig politieke interesse zijn bij jongeren tussen de zestien en achttien jaar.

"Ik volg deze redenering niet", zegt Bruno Vanobbergen. "Als interesse het criterium is om mee te mogen doen aan verkiezingen, dan mag de helft van alle Nederlanders en Belgen vrijstelling krijgen van deelname."

tekst: Annemiek Haalboom

Leestips

- Bruno Vanobbergen, *Het kind van onze dromen*, LannooCampus, 2014.
- Bruno Vanobbergen, *Spelen in zwarte sneeuw - Fragiel manifest tegen kinderarmoede*, LannooCampus, 2016.
- Vanobbergen, B., Van Gorp, A., & Bradt, L. *25 jaar kinderrechten: een terugblik en vooruitblik*, *Pedagogiek*, 34(3), 169-176. (2014).
Downloaden: <https://doi.org/10.5117/PED2014.3.VANO>

¹Ook in Nederland zijn rechters verplicht kinderen vanaf twaalf jaar naar hun mening te vragen in zaken die hen rechtstreeks aangaan, zoals omgang na een echtscheiding.